

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв
Факультет музичного мистецтва
Кафедра народних інструментів**

**„ЗАТВЕРДЖУЮ”
проректор з навчальної роботи**

(підпис)
„_____” _____ 2009 р.

МЕТОДИКА РОБОТИ З ОРКЕСТРОМ

Програма навчального курсу

**(за вимогами кредитно-модульної системи
організації навчального процесу)**

**для студентів
спеціальності 6.02.02.05 “Музичне мистецтво”**

Рівне – 2009

ББК 85.315.1р
Авт.зн. т 89
УДК 781.63 (073)

Турчин Г.П. Методика роботи з оркестром: Програма навчального курсу (за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу) для студентів спеціальності 6.02.02.05 „Музичне мистецтво”. – Рівне: РДГУ, 2009. – 15 с.

Автор-укладач

Турчин Г.П., відмінник освіти України, старший викладач кафедри народних інструментів РДГУ

Рецензенти: **Мельничук С.Ф.**, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри народних інструментів РДГУ.

Терлецький М.М., доцент кафедри духових та ударних інструментів РДГУ

Відповідальний редактор

Степанов О.Ф., професор, завідувач кафедри народних інструментів РДГУ

Друкується за рішенням науково-методичної ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №3 від 12 лютого 2009 р.).

Програма схвалена і рекомендована до друку кафедрою народних інструментів РДГУ (протокол № 6 від 20 січня 2009р.).

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009р.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ „Методика роботи з оркестром”

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ „Методика роботи з оркестром”

Курс: підготовка бакалаврів	Шифр, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів відповідних ECTS: 3 Національних: 1,5 Модулів: 2 + (ІНТЗ) Змістових модулів: 2 Загальна кількість годин: 81 година Тижнів: 20 Годин на тиждень: 2 Години аудиторних занять	Шифр та назва напрямку: 0202 „Мистецтво” Шифр та назва спеціальності: 6.02.02.05 „Музичне мистецтво” Спеціалізація: „Народні інструменти” Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Обов’язковий Рік підготовки: III Семестр: 6 Лекційні: 16 год Практичні: 24 год. Самостійна робота: 41 год. Індивідуальна робота: 6 год. Види контролю: екзамен

2. М Е Т А

Мета викладання дисципліни „Методика роботи з оркестром” полягає у наданні студентам теоретичних знань, пов’язаних з методикою управління художнім колективом.

Набуті під час вивчення курсу знання допоможуть майбутнім фахівцям у практичній роботі з українським народним оркестром або інструментальним ансамблем.

3. ПРОГРАМА

Вступ

Курс „Методика роботи з оркестром” є одним з провідних курсів в навчальному плані спеціалізації „Народне інструментальне виконавство”, на основі яких здійснюється фахова підготовка, формується творче обличчя майбутнього спеціаліста – носія української національної духовної культури, диригента народного оркестру чи керівника інструментального ансамблю.

Програма курсу „Методика роботи з оркестром” ставить своєю метою досягнення найважливіших питань даного предмету, що слугуватиме розвитку професійних знань, умінь та навичок, підвищенню майстерності, ерудиції та загальної культури студентів кафедри народних інструментів, сприятиме високому рівню їхньої фахової підготовки.

Завдання курсу

Основне завдання дисципліни “Методика роботи з оркестром” полягає у підготовці студентів до майбутньої практичної роботи як висококваліфікованих керівників інструментальних ансамблів та оркестрів народних інструментів.

Перелік знань та умінь,

які формуються в процесі викладання дисципліни

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- інструментальний склад сучасного оркестру народних інструментів;
- художньо-виразові функції оркестрових груп та окремих інструментів;
- особливості перед репетиційної роботи диригента над партитурою;
- специфіку оркестрового акомпанементу;
- засади організації та творчої діяльності дитячого оркестрового колективу;
- методологію підбору художнього репертуару для оркестру;

уміти:

- художньо виправдано використовувати засоби музичної виразності в роботі над музичними творами;
- складати план оркестрової репетиції;
- професійно викладати свої думки з точки зору музично-термінологічної лексики.

Між предметні зв'язки та їхня реалізація при викладанні курсу

Тематичний план курсу „Методика роботи з оркестром” тісно пов'язаний з фаховим комплексом дисциплін, який у відповідності до кваліфікації формує диригента оркестру народних інструментів. Дисципліна вивчається на третьому курсі і має логічний зв'язок з такими курсами як: „Оркестровий клас”, „Диригентсько-оркестрова практика”, „Ансамбль”, „Диригування”, „Читання оркестрових партитур”, „Аналіз оркестрових партитур”, „Гармонія”, „Аналіз музичних творів” тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теоретичні засади використання засобів музичної виразності в професії диригента

Тема 1. Художні завдання диригента в роботі над метро-ритмом.

Музична сутність поєднання метру і ритму в єдине поняття – метро-ритм. Музичний метр та його художнє відображення в диригуванні. Музичний ритм та його зв'язок із змістом музики. Ритм як носій жанрової ознаки або національного походження музики. Наскрізнний ритм музичного твору. Паузи, генеральні паузи та фермати на паузах в природі метро-ритму.

Метро-ритмічне акцентування як виразовий засіб. Метричний наголос, його сутність та властивості. Ритмічний (логічний або смисловий) наголос та його властивості.

Тема 2. Художні завдання диригента в роботі над темпо-ритмом.

Музична сутність поєднання понять темп і ритм в єдине ціле – темпо-ритм. Способи визначення вірного темпу музичного твору. Основні позначення темпу в музиці.

Темпові відхилення (агогіка) та ефективність їхнього застосування. Рубато як найпоширеніший прийом в музичному виконавстві. Рітенуто та ачелерандо. Технологія їхнього виконання.

Фермати в природі темпо-ритму. Художнє значення фермат. Залежність тривалості фермати від швидкості руху звукової тканини твору.

Паузи та цезури в природі темпо-ритму. Їхня роль у загальній темповій лінії розвитку художнього образу.

Тема 3. Художні завдання диригента в роботі над динамікою.

Динаміка як один з найважливіших виразових засобів музичного виконавства. Динамічні фарби в музиці, зіставлення основних динамічних відтінків. Розробка динамічної лінії музичного твору та використання

диригентом немюзичних характеристик (психологічних відтінків) художніх образів.

Ефективність виконання крещендо і димінуендо та якісне звуковидобування в нюансі піано в оркестровому виконавстві.

Динамічне акцентування. Порівняльна характеристика метро-ритмічного та динамічного акцентування. Розмежування динамічних наголосів за способом атаки звуку на дві групи.

Паузи та фермати на паузах у природі динамічних відтінків.

Диференціація нюансування при виконанні функцій оркестрової фактури.

Тема 4. Художні завдання диригента в роботі над штрихами.

Штрихи як звуковий результат застосування того чи іншого прийому звуковидобування. Зв'язок штрихів з інтерпретацією музичного твору. Особливості штрихових відтінків.

Палітра штрихів струнно-смичкової групи.

Штрихи групи оркестрових кобз.

Штрихи та прийоми звукотворення на цимбалах.

Способи звуковидобування на бандурі.

Система штрихів на баяні.

Штрихи та техніка гри на духових інструментах народного оркестру. Характер звукової атаки, технологія утворення звуку, зв'язок зі штрихами та фразуванням.

Тема 5. Художні завдання диригента в роботі над фразуванням.

Художньо-сміслові розмежування музичної мови як природна форма виразу музичної думки. Структурні елементи будови музичного твору.

Основна сутність роботи над фразуванням:

- розмежування музичної тканини на фрази, функції цезур;
- осмислення процесів внутрішньофразової артикуляції в контексті формування змісту фрази за допомогою синтезу засобів музичної виразності (динаміка, агогіка, штрихи, метро-ритм);
- встановлення логічних зв'язків та об'єднання фраз в єдине ціле, побічні та головна кульмінації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Оркестрова репетиція як основний вид діяльності інструментального колективу

Тема 6. *Передрепетиційна робота диригента над партитурою та структура репетиційного процесу.*

Попереднє ознайомлення з твором: програвання на фортепіано, прослуховування в відео-аудіозапису. Аналітична робота над оркестровою партитурою. Визначення основних функцій оркестрової фактури в партитурі музичного твору. Засвоєння мелодичних побудов, інтонаційно-ритмічного строю, динаміки, агогіки, оркестрової п'єси. Вивчення нотного тексту і повне усвідомлення художнього задуму композитора.

Типи репетицій. Структура та методи проведення репетиції.

Тема 7. *Специфіка оркестрового акомпанементу.*

Особливості оркестрового акомпанементу. Питання музичної інтерпретації оркестрового акомпанементу. Значення темпу, ритму, метру та динаміки в оркестровому акомпанементі. Специфіка оркестрового акомпанементу солісту-інструменталісту та солісту-вокалісту.

Тема 8. *Особливості організації та робота з дитячим аматорським оркестровим колективом.*

Організація та навчально-творчий процес. Методика початкового навчання гри в аматорському оркестрі. Творча діяльність колективу та його керівника. Методико-педагогічна зумовленість підбору репертуару та організація концертної діяльності.

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

№ п/п	Т Е М И	Кількість годин відведених на :			
		Лекції	Практичні заняття	Самостійну роботу	Індивідуальну роботу
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль I. Теоретичні засади використання засобів музичної виразності в професії диригента					
1	Художні завдання диригента в роботі над метро-ритмом	2	2	4	
2	Художні завдання диригента в роботі над темпо-ритмом	2	2	4	
3	Художні завдання диригента в роботі над динамікою	2	2	4	
4	Художні завдання диригента в роботі над штрихами	2	4	6	
5	Художні завдання диригента в роботі над фразуванням	2	4	6	
Змістовий модуль II. Оркестрова репетиція як основний вид діяльності інструментального колективу					
6	Передрепетиційна робота диригента над партитурою та структура репетиційного процесу	2	4	5	Індивідуальне навчально-творче завдання (ІНТЗ)
7	Специфіка оркестрового акомпаненту	2	2	6	
8	Особливості організації та роботи з дитячим аматорським оркестровим колективом	2	4	6	
Усього годин		16	24	41	6

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Розкрити сутність метру і ритму як системи співвідношення звукових тривалостей в часі – 2 год.
2. Висвітлити художню сутність темпо-ритму як виразового засобу музично-виконавського процесу – 2 год.
3. Розкрити роль динаміки як засобу музичної виразності у розкритті емоційного змісту твору – 2 год.
4. Охарактеризувати основні виконавські штрихи, які використовуються на інструментах, що входять до складу народного оркестру – 4 год.
5. Розкрити художню сутність фразування як синтезу основних засобів музичної виразності – 4 год.
6. Означити основні етапи і завдання передрепетиційної роботи диригента над партитурою та методики репетиційної роботи – 4 год.
7. Окреслити проблеми методики роботи диригента над оркестровим акомпанементом солісту-інструменталісту та солісту-вокалісту – 2 год.
8. Сформулювати основні засади організації і творчої діяльності дитячого аматорського оркестрового колективу – 4 год.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ:

1. Засвоїти сутність таких понять як музичний метр, ритм, наскрізний ритм та метро-ритмічне акцентування – 4 год.
2. Засвоїти художню сутність поняття темпо-ритм, способи визначення вірного темпу, специфіку виконання агогічних відхилень, значення фермат, пауз та цезур в природі темпо-ритму – 4 год.
3. Знати шкалу динамічних градацій, художню ефективність використання звукових підйомів та спадів, сутність динамічного акцентування, роль пауз і фермат в природі динамічних відтінків – 4 год.
4. Уміти охарактеризувати виконавські штрихи на інструментах українського народного оркестру – 6 год.
5. Засвоїти, значення терміну „фразування” та у чому полягає сутність роботи диригента над фразуванням – 6 год.
6. Охарактеризувати основні етапи передрепетиційної роботи диригента над партитурою. Знати типи репетицій, структуру та методи проведення оркестрової репетиції – 5 год.
7. Уміти визначитись у питаннях диригування оркестровим акомпанементом і специфіки акомпанементу солісту-інструменталісту та солісту-вокалісту – 6 год.
8. Ознайомитись з особливостями організації і основними засадами навчально-творчої роботи дитячого аматорського оркестрового колективу та його керівника – 6 год.

7.ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ (реферати):

1. Метро-ритм як складовий елемент музично-виразових засобів виконавського процесу.
2. Темпо-ритм як складова комплексу музично-виразових засобів виконавського процесу.
3. Виразові властивості динаміки в музично-виконавському процесі.
4. Динамічне акцентування та його художньо-виразова сутність.
5. Фермати, паузи та цезури в природі засобів музичної виразності.
6. Виконавські штрихи та прийоми гри на інструментах українського народного оркестру.
7. Фразування як синтез засобів музичної виразності.
8. Типи репетицій та їхні специфічні особливості.
9. Методи проведення оркестрової репетиції.
10. Структура оркестрової репетиції.
11. Характер практичної роботи диригента та його вплив на оркестровий колектив.
12. Самостійна робота диригента над партитурою.
13. Професійні якості диригента оркестру.
14. Методика роботи диригента над оркестровим акомпанементом солісту-інструменталісту.
15. Методика роботи диригента над оркестровим акомпанементом солісту-вокалісту.
16. Дитячий аматорський оркестр: організація, навчально-творчий процес, робота керівника.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Проведення лекційних занять з викладом теоретичного матеріалу та використанням наочних матеріалів, виконання практичних завдань .

9. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час поточного опитування, оцінки за реферат та підсумкового іспиту.

Розподіл балів присвоюваних студентам

Модуль I (усне опитування)								Модуль II ІНТЗ (реферат)	Відвідування аудиторних занять	Екзамен	Сума
Змістовий модуль I					Змістовий модуль II			20	10	30	100
25					15						
1	2	3	4	5	6	7	8				

Шкала оцінювання:

90	–	100 балів	–	відмінно (A);
80	–	89 балів	–	добре (B);
70	–	79 балів	–	добре (C);
60	–	69 балів	–	задовільно (D);
50	–	59 балів	–	задовільно (E);
31	–	49 балів	–	незадовільно з можливістю повторного складання (FX);
1	–	30 балів	–	незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Типова програма дисципліни; робоча програма дисципліни; навчально-методичний комплекс, навчально-методичні посібники; нотографічні матеріали .

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Оркестрова репетиція та її структура.
2. Характеристика індивідуальних якостей диригента оркестру.
3. Типи оркестрових репетицій та їхня специфіка.
4. Характеристика типів диригентів.
5. Художні завдання диригента в роботі над метро-ритмом.
6. Характеристика методів проведення оркестрової репетиції.
7. Робота диригента над динамікою як засобом музичної виразності.
8. Художні завдання диригента в роботі над темпо-ритмом.
9. Особливості формування репертуару дитячого оркестрового колективу.
10. Художні завдання диригента в роботі над фразуванням.
11. Передрепетиційна робота диригента над партитурою.
12. Формування репертуару оркестрового колективу.
13. Основні засади формування дитячого аматорського оркестрового колективу.
14. Творча діяльність дитячого оркестрового колективу та його керівника.
15. Специфіка роботи диригента над оркестровим акомпанементом солісту-інструменталісту.
16. Характер роботи диригента і його вплив на оркестровий колектив.
17. Специфіка оркестрового акомпанементу.
18. Художні завдання диригента в роботі над штрихами і артикуляцією.
19. Специфіка роботи диригента над оркестровим акомпанементом солісту-вокалісту.
20. Інструментальний склад українського народного оркестру, функції оркестрових груп та окремих інструментів.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Большаков А. Організація і керівництво оркестром народних інструментів. – К., 1969.
2. Горенко Л. Робота баяніста над музичним твором. – К., 1982.
3. Каргин А. Работа с самодеятельным оркестром народных инструментов. – М., 1982.
4. Каргин А. Размышление у пульта. Журнал «Культурно-просветительная работа», 1973 №1.
5. Лагутин Ю. Работа над партитурой и підготовка репетиции с оркестром. (Методические рекомендации). Труды МГИК, – М., 1973.
6. Махов. Н. Исполнительский анализ партитуры для оркестра народных инструментов. – Л., 1968.
7. Мотов В. Работа над музыкальным произведением. Гаврилов Л. – М., 1962.
8. Поздняков А. Дирижор-аккомпаниатор. Некоторые вопросы оркестрового акомпанемента. – М., 1975.
9. Поздняков А. Работа дирижера с оркестром народных инструментов. – М., Профиздат., 1964.
10. Попонов В. Самодеятельный оркестр народных инструментов. – М., Профиздат., 1961.
11. Преображенский Г. Оркестровый клас как средство воспитания музыканта-исполнителя, педагога, дирижера. – В кн. «Методика обучения игре на народных инструментах». – М., 1975.
12. Трофимчук О. Школа колективного музикування. – Рівне, 1983.
13. Турчин Г. Дирижерская практика. – Ровно, 1983.

Додаткова література

14. Берлиоз Г. Дирижер оркестра. Изд. 3-е, 1912.
15. Гуцал В. Інструментовка для оркестру українських народних інструментів. – К., 1988.
16. Иванов-Радкевич М. О воспитании дирижера. – М., 1973.
17. Канерштейн М. Вопросы дирижирования. – М., 1972.
18. Марцинковський С. Методичні рекомендації по комплектації українського народного оркестру. – Ровно, 1984.
19. Марцинковський С. Питання добору репертуару для оркестру народних інструментів. – Ровно, 1986.
20. Марцинковський С. Інструментознавство. – Рівне, 1985.
21. Лисенко-Дністровський М.
Марцинковський С. Українське народне інструментознавство. – Турчин Г. Рівне, 1986.
22. Пазовський А. Записки дирижера. – М., 1968.
23. Хаикин Б. Беседы о дирижерском ремесле. – М., 1984.

**Рейтингова відомість успішності
студентів з дисципліни „Методики роботи з оркестром“.**

Кафедра народних інструментів.

Кількість годин за навчальним планом 200 200 н.р.
 семестр, курс, спеціальність „Музичне мистецтво“

№ з/п	Прізвище та ініціали	Кількість набраних балів				Відвідування лекційних занять	Відвідування практичних занять	Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за 4-и бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Місце за рейтингом
		Змістовий модуль I	Змістовий модуль II	ІНТЗ (реферат)	екзамен						
		Рейтингова шкала оцінювання									
		0-25	0-15	0-20	0-30	0-4	0-6	0-100			
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											

Підпис викладача, який веде курс _____

Завідувач кафедри _____

Навчально-методичне видання

МЕТОДИКА РОБОТИ З ОРКЕСТРОМ

Навчальна програма

*(за вимогами кредитно-модульної системи
організації навчального процесу)*

Для студентів
спеціальності 6.02.02.05 „Музичне мистецтво”

Автор-укладач

Турчин Г.П., відмінник освіти України, старший викладач
Кафедри народних інструментів РДГУ.

Відповідальний за випуск

Степанов О.Ф., професор,
завідувач кафедри народних інструментів РДГУ.

Комп'ютерний набір **Качанова В.Д.**

Комп'ютерний макет і верстка **Третьяк О.Ю.**

Підписано до друку 20.02.2009 р.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.

Умовн. друк. акр.0,45. Наклад 50 примірників.

Замовлення № 225/2

Редакційно-видавничий відділ

Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м.Рівне, вул. С.Бандери, 12